

آسب‌شناسی هویت ملی در نشریات دانشجویی قومی

مصطفی گنج‌خانلو*

چکیده

هویت به‌عنوان ابزار تمایز و تشابه، به شناخت جهت می‌دهد. هر فرد به واسطه مدنی‌الطبع بودن، ناگزیر از پذیرش هویت‌های گوناگون در سطوح مختلف است. هویت فردی، هویت قومی، هویت ملی، هویت‌های فراملی و فروملی دیگر، سلسله مراتب مدار هویتی فرد را می‌سازند که برخی از این هویت‌ها اکتسابی و انتخابی و برخی غیراکتسابی و ذاتی هستند که این خود بسته به شرایط ساختار و فرصت عمل کارگزار متفاوت است. هویت قومی و هویت ملی دارای برخی عناصر و مؤلفه‌های مشترک مانند فرهنگ، تاریخ، زبان، سرزمین، مذهب و نژاد هستند. هویت ملی به خودی خود دارای برخی عناصر و مؤلفه‌های اختصاصی است که این مؤلفه‌ها موجب تفوق هویت ملی بر هویت قومی در سلسله مراتب مدار هویتی می‌گردند. حاکمیت، حکومت، استقلال، بررکراسی، اقتصاد ملی و سیستم دفاعی و ارزش از جمله عناصر و مؤلفه‌های اختصاصی هویت ملی محسوب می‌گردند. هویت‌های قومی در زیرمجموعه هویت ملی همواره در رابطه‌ای ساختاری با هم به‌سر می‌برند. این رابطه ساختاری بسته به شرایط ساختار و ویژگی‌های کارگزار و تعامل ساختار و کارگزار، در چهارچوب چهار راهبرد تقویتی، نوازی، تخریبی و تلفیقی قابل تحلیل هستند. در این تحقیق سعی شده است با تحلیل محتوای مطالب نشریات دانشجویی قومی آذری و مطالب فارسی

نشریات دانشجویی کردی، راهبرد اتخاذ شده در این نشریات در قبال رابطه هویت قومی و هویت ملی و نیز میزان هم‌گرایی و واگرایی از هویت ملی در این نشریات، آشکار گردد. نتایج تحلیل محتوای نشریات آذری نشان داد سمت‌گیری این نشریات بیش‌تر در جهت راهبردهای تلفیقی و تخریبی است. تحلیل محتوای مطالب فارسی نشریات دانشجویی کردی نیز نشان‌گر سمت‌گیری نشریات کردی در بخش فارسی این نشریات، در جهت راهبردهای ترازوی و تلفیقی بوده است.

کلیدواژه‌ها: هویت ملی، هویت قومی، هویت، نشریات دانشجویی، آسیب‌شناسی، آذری، کردی.

مقدمه

نشریات قومی انتشار یافته در دانشگاه‌ها بنا به دلایلی از جمله شرایط زمانی و مکانی ویژه نویسندگان مطالب، معطوف شدن جهت‌گیری مطالب نوشته شده به عوامل انگاره‌ای و هویتی یا به عبارتی عوامل صرفاً غیرمادی به دلیل عدم وابستگی مادی دانشجویان به نشریه، فرار گرفتن نویسندگان این نشریات در گروه سنی خاص، صعود و افول زیگزاگی نشریات دانشجویی به دلیل محدود بودن دوره تحصیلی نویسندگان و بسیاری از دلایل و علت‌های دیگر متفاوت از دیگر نشریات انتشار یافته در عرصه جامعه مدنی هستند. به غیر از عوامل فوق مشغله‌های دانشجویی، موقعیت روحی و اجتماعی خاص دانشجویان و جوانان، فقدان ارتباط اندام‌وار آن‌ها با گروه‌های من جامعه، خصلت حاشیه‌ای بودن آن‌ها و عوامل دیگر مانع از قوام و استمرار جنبش‌های دانشجویی به مانند دیگر جنبش‌ها می‌شود (شیره، ۱۳۷۶: ۸). این ویژگی در خصوص نشریات دانشجویی نیز صادق است، چراکه خصوصیات ویژه دانشجویان موجب کم‌دوامی نشریات دانشجویی در عرصه جامعه مدنی می‌شود. شرایط زمانی و مکانی نویسندگان نشریات دانشجویی نقش مؤثری در جهت‌دهی به مطالب این نشریات دارد. چراکه دوره دانشجویی بر دوره سنی خاصی انطباق یافته است که در این دوره از زندگی، توجه به عوامل هویتی و انگاره‌ای و یا به قولی عوامل غیرمادی از اهمیت به مراتب بالاتری برخوردار است.

از آنجا که اکثر دانشجویان در سنین جوانی به سر می‌برند، با توجه به انرژی متراکم و احساسات قوی، خواهان آرمان‌های ایده‌آل و طرح‌های نوگرایانه‌ای هستند که معمولاً

وضعیت سنتی جامعه را به تغییر و تحول فرامی‌خوانند. دانشجویان جوان که دارای تعلقات زندگی، مثل فرزند، همسر و مسائل اقتصادی نیستند، گاه برای ارضاء تمنیات فکری، هم‌چون کمک به هم‌نوع، پیشرفت کشور و... و نیز برای برآوردن خواسته‌های روحی و روانی، مثل تفوق‌جویی و اثبات وجود خود در جامعه، دست به هر اقدامی می‌زنند و خود را شایسته انجام این فعالیت‌ها می‌دانند (کریمیان، علی‌رضا: ۳۰). تجربه زندگی دور از خانواده و محل اقامت با فراهم شدن شرایطی برای مقایسه قومیت‌های مختلف، ابعاد گوناگون اهمیت عوامل غیرمادی هویتی و انگاره‌ای را نزد دانشجویان قومی بیش‌تر می‌کند. انتشار نشریات دانشجویی نیاز به هزینه مادی چندانی نداشته و با کنار هم قرار گرفتن یک گروه همفکر با صرف مقداری وقت مقدمات انتشار یک نشریه دانشجویی فراهم می‌آید. از این رو طی ده سال اخیر به‌ویژه در پی انبساط فضای سیاسی کشور پس از دوم خرداد ۱۳۷۶، شاهد رشد روزافزون نشریات دانشجویی قومی در دانشگاه‌ها بوده‌ایم که برخی با مجوز مسئولین دانشگاه و برخی دیگر بدون مجوز منتشر می‌شوند. دانشگاه به‌عنوان مکان تقاطع قومیت‌های مختلف از یک دیدگاه محل رویارویی و برخورد هویت‌های مختلف قومی است به‌طوری که در این محیط همسویی‌ها و تعارضات فرهنگی و هویتی دانشجویان، وضعیت تشدیدکننده‌ای را برای هم‌گرایی و واگرایی هویت قومی از هویت ملی در بین آن‌ها ایجاد می‌کند. این وضعیت با در نظر گرفتن روحیه روشنفکری و مخالفت با وضعیت موجود در بین دانشجویان، ایجاد احساس محرومیت نسبی در برخی موارد و... تشدید می‌شود. یکپارچگی و انسجام ملی مرهون، نوع رابطه‌ای است که هویت‌های زیرمجموعه قومی در قبال یکدیگر و نیز در قبال هویت ملی برقرار می‌سازند.

این تحقیق در پی آن است تا با به‌کارگیری روش تحلیل محتوای اسنادی به این سؤال اصلی پاسخ گوید که «همگرایی و واگرایی هویت قومی از هویت ملی در نشریات دانشجویی قومی به چه اندازه است؟» در همین راستا به‌نظر می‌رسد تحلیل محتوای اسنادی مؤید این فرضیه باشد که «واگرایی هویت قومی از هویت ملی در نشریات دانشجویی بیش‌تر از هم‌گرایی هویت قومی با هویت ملی در این نشریات است».

برای نشان دادن اهمیت بحث و بررسی رابطه هویت ملی و هویت قومی کافی است به تلاش ابرقدرت‌ها برای بهره‌برداری از تنوع قومیتی در ایران برای مقابله با ایران اشاره کرد. کنت تیمرمن از کارشناسان مسائل ایران در سال ۱۹۸۳ میلادی در مجله کوئین در اورشلیم می‌نویسد: «اسرائیل برای اینکه ماندگار باشد، باید کشورهای بزرگ خاورمیانه را در هم شکسته و تجزیه شوند» (داورپناه، ۱۳۸۶: ۲). این فرد در حال حاضر مدیر اجرایی "بنیاد دموکراسی در ایران" و عضو ارشد سازمان "سیا" می‌باشد که در بهمن ماه سال ۱۳۸۶ طی مقاله‌ای در روزنامه واشینگتن تایمز اعلام کرد: «ایران یک تهدید اساسی است و هر نوع سازش با آن اشتباه است» (تیمرمن، ۱۳۸۶). و جالب‌تر آنکه این شخص نشست پاریس و لندن را با حضور تجزیه‌طلبان ایرانی با نام دموکراسی در ایران سازمان داد (بهگر، ۱۳۸۶: ۴). البته این بخش کوچکی از تلاش ابرقدرت‌ها برای واگرایی قومی از هویت ملی در ایران است. متأسفانه تحقیقات صورت گرفته در خصوص نشریات دانشجویی قومی در کشور ناچیز است. این در حالی است که در یکی از اسناد خیلی محرمانه سفارت آمریکا یکی از دیپلمات‌های آمریکایی به نام جان گریور بهره‌گیری از قومیت‌ها و دانشجویان را مناسب‌ترین راه مقابله با ایران ذکر کرده است (غضنری، ۱۳۸۰: ۱۵۹). تحقیقات گسترده با رعایت اصول علمی، زمینه‌های بسیار فراوان هم‌گرایی هویت قومی اقوام ایرانی با هویت ملی را روشن می‌سازد.

روش تحقیق

روش تحلیل محتوا یکی از تکنیک‌های مناسب برای تجزیه و تحلیل محتوای مفاهیم، مضامین، جملات و مطالب مطبوعات است که به منظور دستیابی به اهداف مختلف به کار گرفته می‌شود. موریس دو ورژه تحلیل محتوی را مقوله‌بندی همه اجزای یک متن در جعبه‌های مختلف می‌داند، به این ترتیب که مقدار اجزاء عناصری که در هر جعبه مرتب شده‌اند متن را مشخص می‌کنند (ساروخانی، ۱۳۷۲: ۲۸۰). شیوه تحلیل محتوا به علت موجود بودن موضوع تحلیل یعنی اسناد از اعتبار و روایی بالایی برخوردار است، زیرا پژوهشگر نمی‌تواند گرایش‌های احتمالی خود را در تحقیق دخالت دهد. این شیوه یکی از روش‌های نوین تحلیل اسناد است. به عنوان یک روش تحقیق در علوم اجتماعی، تجزیه و تحلیل محتوی یک روش مستند می‌باشد که از طریق تجزیه و

تحلیل کمی، کیفی و یا ترکیبی محتوای متن‌ها، تصویرها، سندها، قطعنامه‌ها، سرمقاله‌ها و دیگر بیانیه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی به تعریف پیام‌های آشکار و پنهان آن‌ها می‌پردازد و اطلاعات جدید فراهم می‌آورد (سنجایی، ۱۳۸۴: ۳۶۲).

در این تحقیق محتوای ۸۹ شماره از نشریات دانشجویی قومی آذری و کردی که در فاصله سال‌های پس از ۱۳۷۵ در دانشگاه‌های کشور منتشر شده‌اند، به صورت تصادفی جمع‌آوری و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. در این میان تمام مطالب ۶۹ نشریه آذری و بخش‌های فارسی ۲۰ نشریه کردی به دست آمده، تحلیل محتوی شدند. تعداد صفحات نشریات دانشجویی آذری و صفحات مربوط به مطالب فارسی در نشریات دانشجویی کردی، در مجموع ۲۴۷۳ صفحه بود. از این تعداد، ۱۷۷۶ صفحه مربوط به نشریات دانشجویی آذری و ۶۹۷ صفحه مربوط به مطالب فارسی در نشریات دانشجویی کردی بود.

چهارچوب نظری

مانوئل کاستلز هویت را عبارت از فرآیند معناسازی براساس یک ویژگی فرهنگی یا مجموعه به هم پیوسته‌ای از ویژگی‌های فرهنگی که بر سر منابع دیگر اولویت داده می‌شود دانسته که برای هر فرد خاص یا برای هر کنشگر جمعی ممکن است چندین هویت وجود داشته باشد (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۲). هویت در یک معنا ارائه تعریفی از خود در مقابل دیگری است. هویت ملی با شکل‌گیری ملت به معنای امروزی آن پدید آمد (افروغ، ۱۳۸۱: ۱۱۷). از نظر آنتونی اسمیت بازتولید و بازتفسیر دایمی الگوی ارزش‌ها، نمادها، خاطرات، اسطوره‌ها و سنت‌هایی که میراث متمایز ملت‌ها را تشکیل می‌دهند و تشخیص هویت افراد با آن الگو و میراث و با عناصر فرهنگی‌اش صورت می‌گیرد، هویت ملی می‌باشد (اسمیت، ۱۳۸۲: ۳۰). هویت ملی علاوه بر اینکه در هویت فردی سهم است، در صورتی که مثبت ارزیابی شود، تأثیر مثبتی بر خودآگاهی مردم خواهد داشت (کیشلر و مایرپستی، ۲۰۰۲: ۲). فوکس هویت ملی را به عنوان هر ویژگی فرهنگی یک جامعه (یا ملت) می‌داند که به هر یک از اعضایش سهم متمایزی از سایر گروه‌ها را القاء می‌کند (م. دساین، ۲۰۰۶: ۱۶۶).

هویت قومی مجموعه خاصی از عوامل عینی و ذهنی، فرهنگی و اجتماعی و عقیدتی و نفسانی است که در یک گروه انسانی متجلی می‌شود و آن را نسبت به دیگر گروه‌ها متمایز می‌سازد (الطائی، ۱۳۷۸: ۱۵۸). هویت قومی از جمله مدارهای هویتی مابین دولت - ملت و خانواده در سلسله مراتب ساختار هویتی است که موجب تمایز قومی از اقوام دیگر می‌شود. اصولاً علل تنوع قومی را باید در ماهیت انسان جست‌وجو کرد. انسان برخلاف دیگر جانداران تنها موجودی است که دارای ابعاد دوگانه جسمانی - روانی می‌باشد و مهم‌تر آنکه نیازهای جسمانی - روانی خود را در قالب فرهنگ برآورده می‌کند. بنابراین تفاوت‌های جسمانی (نژادی) و غیرجسمانی (فرهنگی) مایه گوناگونی قومی - فرهنگی می‌باشد (بهاروند، ۱۳۸۰، ۱۸). هویت قومی به‌عنوان بخشی از خودانگاره فردی با منشاء آگاهی از عضویت در یک گروه قومی به اضافه‌ی علایق و دلبستگی معنوی ارزشی و انگیزشی به این عضویت تعریف شده است. تحقیقات نشانگر ارتباط هویت قومی با فرایندهای روانشناختی هستند. به‌عنوان بخشی از سیستم فردی، هویت قومی مانند سایر ساختارهای شناختی، یک فرآیند مستقیم و سازماندهی‌شده اطلاعات عمل می‌کند. مردمی که دارای احساس قومی قوی‌تری هستند، در مقایسه با کسانی که از احساس هویت قومی ضعیف‌تری برخوردارند، تمایل بسیار بیشتری دارند تا اطلاعاتی که دلالت بر قومیت‌شان دارد به محیط [بیرونی] جریان داشته باشد. هویت قومی هم‌چنین در ارتباط با شماره‌ی از فرایندهای عاطفی و انگیزشی نیز می‌باشد. احساس هویت قومی به‌صورت قاطعی، در ارتباط مثبت با خودبینی، خوش‌بینی، احساس داشتن سلطه و هم‌چنین تمایلات مستبدانه دارد. این مسئله در ارتباط منفی با پستی، تشویش و حقارت است. سرانجام، هویت قومی در ارتباط با روشی است که افراد با آن با همدیگر در کنش متقابل به‌سر می‌برند. افرادی که از احساس هویت قومی بالاتری برخوردارند، به قوم خود احساس نزدیکی بیشتری دارند و در کنش متقابل با دیگر اعضای گروه قومی خود لذت می‌برند (ساندرا و مشائیل، ۲۰۰۳: ۳۹۷).

رابطه بین هویت ملی و هویت قومی را با توجه به راهبردهایی که نخبگان قومی (کارگزاران) در زمینه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و قضایی (ساختارها) اتخاذ می‌کنند، می‌توان در چهار دسته طبقه‌بندی کرد: الف) رابطه تقویتی: به این معنا که

هویت قومی هویت ملی را تقویت می‌کند؛ ب) رابطه تخریبی: به این معنا که هویت قومی هویت ملی را تخریب می‌کند؛ ج) رابطه توازی: به این معنا که هویت قومی با هویت ملی تعارضی ندارد در عین حال همسو با هویت ملی نیز به‌شمار نمی‌آید؛ د) رابطه تلفیقی: به این معنا که رابطه هویت قومی و هویت ملی در برخی نقاط تقویتی و در برخی موارد تخریبی است.

در بررسی رابطه بین هویت قومی و هویت ملی در نشریات دانشجویی، هیئت تحریریه این نشریات به‌عنوان کارگزاران بالقوه و بالفعل قومی براساس فرصت‌ها و محدودیت‌هایی که ساختار فراهم می‌آورد، راهبرد موردنظر خود را انتخاب می‌کنند. تحلیل محتوای این نشریات تا حدودی می‌تواند راهبرد اتخاذ شده توسط نخبگان قومی را در عرصه نشریات دانشجویی نشان دهد.

تحلیل محتوای نشریات دانشجویی؛ توصیف و تجزیه و تحلیل

جدول زیر نام و شماره نشریات دانشجویی قومی، تحلیل محتوی شده را نشان داده است. در مواردی که تاریخ نشریه به‌صورت رسمی در جلد نشریه درج شده بود، این تاریخ عیناً در جدول زیر در کنار نام نشریه ذکر گردیده است. در مواردی نیز که تاریخ انتشار نشریه به‌صورت رسمی در نشریه ذکر نشده بود، تاریخ تقریبی (سال) انتشار آن از مطالب محتوای نشریه استخراج گردید. ولی این تاریخ تقریبی در جلوی عناوین نشریات مذکور درج نگردید.

ردیف	نام نشریات آذری	دانشگاه محل انتشار	شماره
۱	آبنام (گاهنامه) (۱۳۸۲)	مرکز تحقیقات مجمع دانشگاهیان آذربایجان	ویژه‌نامه
۲	آراز	دانشگاه ملی تبریز	۵
۳	آراز	دانشگاه ملی تبریز	۴
۴	آراز (آبان ۸۰)	دانشگاه ملی تبریز	۳
۵	آوای ارس (۲۴ آذر ۱۳۸۲)	دانشگاه زنجان	۵
۶	اتل سی (تابستان ۸۱)	تربت مدرس	۱
۷	اردم (تابستان ۸۱)	دانشکده مدیریت دانشگاه تهران	۳
۸	اولدوز (اسفند ۸۱)	دانشگاه اراک	۱
۹	اویایش (اردیبهشت ۱۳۸۲)	دانشگاه ارومیه	۳

۵	دانشگاه دامپزشکی دانشگاه ارومیه	اویانیش (آبان ۱۳۸۲)	۱۰
۱۳	دانشگاه امیرکبیر	اویرنجی (اسفند ۸۱)	۱۱
۲	امیرکبیر	اویرنجی (مهر ۷۹)	۱۲
۱	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی (اول خرداد)	۱۳
۱۴	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی (اردیبهشت ۱۳۸۲)	۱۴
ورژنامه	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی باخیشی	۱۵
۵	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی باخیشی	۱۶
۱۶	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی باخیشی (دی ۱۳۸۲)	۱۷
۳۴	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی باخیشی (۱۳۸۴)	۱۸
۵	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی (اردیبهشت ۱۳۸۰)	۱۹
۹	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی (بهمن ماه ۱۳۸۰)	۲۰
۸	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	اویرنجی (مهر ۱۳۸۰)	۲۱
۳	دانشگاه علم و صنعت	ایشیق (۱۳۸۰)	۲۲
۱	دانشگاه علم و صنعت	ایشیق (آبان ۸۰)	۲۳
۱	دانشگاه بوعلی همدان	ایلدرم (زمستان ۱۳۷۹)	۲۴
۱۴	آموزشکده فنی و مهندسی خوی	نوپراق (اردیبهشت ۸۲)	۲۵
۹	دانشگاه محقق اردبیلی	دان اللوز (اسفند ۷۹)	۲۶
۲	دانشگاه محقق اردبیلی	دان اللوز (فروردین ۷۸)	۲۷
۵	دانشگاه محقق اردبیلی	دان اللوز (اسفند ۷۸)	۲۸
۶	دانشگاه محقق اردبیلی	دان اللوز (اردیبهشت ۷۹)	۲۹
۳ و ۴	دانشگاه محقق اردبیلی	دان اللوز (آذر و دی ۷۸)	۳۰
۷	دانشگاه محقق اردبیلی	دان اللوز (آذر ۱۳۷۹)	۳۱
مهر ۷۹	دانشگاه محقق اردبیلی	دان اللوز (مهر ۱۳۷۹)	۳۲
۳	دانشگاه تهران	دوزگون خیر (اسفند ۱۳۸۰)	۳۳
۳۳	دانشگاه امام صادق	ساو (آذر ۱۳۸۰)	۳۴
۴	دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	ساوالان (آذر ۸۱)	۳۵
۱	دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	ساوالان (فروردین ۷۹)	۳۶
۱۰	دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	ساوالان (مهر ۷۸)	۳۷
۳	دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	ساوالان (خرداد ۸۱)	۳۸
۱	دانشگاه رازی کرمانشاه	ساوالان (آذر ۸۱)	۳۹
۲	دانشگاه رازی کرمانشاه	ساوالان (فروردین ۸۱)	۴۰

۳	دانشگاه پیام نور اردبیل	مایان (اسفند ۱۳۸۰)	۴۱
۱	دانشگاه زنجان	س	۴۲
۴	دانشگاه زنجان	س (اردیبهشت ۱۳۸۰)	۴۳
۳	دانشگاه زنجان	س (بهمن ۷۹)	۴۴
۶	دانشگاه زنجان	س	۴۵
۲	دانشگاه زنجان	س (آبان ۷۹)	۴۶
ویژه‌نامه	دانشگاه تربیت معلم آذربایجان	طوبی	۴۷
۱	دانشگاه محقق اردبیلی	عدل اولدوز (پاییز ۷۹)	۴۸
۱۱	دانشگاه زنجان	قیزیل اوزن (اسفند ۸۳)	۴۹
۶	دانشگاه زنجان	قیزیل اوزن (خرداد ۱۳۸۳)	۵۰
۱۵	دانشگاه زنجان	قیزیل اوزن ویژه‌نامه عباس لسانی (آبان ۸۴)	۵۱
۱	دانشگاه کردستان	کیملیک (اردیبهشت ۸۰)	۵۲
۴	دانشگاه کردستان	کیملیک (۱۳۸۱)	۵۳
۳ و ۲	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	گون (فروردین ۱۳۸۲)	۵۴
۱	دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه	مارال (آذر ۸۰)	۵۵
ویژه‌نامه	دانشگاه زنجان	ویژه‌نامه ۲۱ آذر (آذر ۱۳۸۴)	۵۶
ویژه‌نامه	دانشگاه صنعتی امیرکبیر	ویژه‌نامه اویرنجی	۵۷
۱	دانشگاه زنجان	یاشار (پاییز ۸۰)	۵۸
۱	دانشکده ریاضی تبریز	یورد (تابستان ۸۰)	۵۹
۲	دانشگاه تبریز	یورد (تابستان ۸۰)	۶۰
۲۰	دانشگاه تهران	یول (۲۳ فروردین ۸۲)	۶۱
۱۱	دانشگاه تهران	یول (۲۵ آذر ۸۱)	۶۲
۱۲	دانشگاه تهران	یول (۲ دی ۱۳۸۱)	۶۳
۱۳	دانشگاه تهران	یول (۹ دی ۱۳۸۱)	۶۴
۱۴	دانشگاه تهران	یول (۱۶ دی ۱۳۸۲)	۶۵
۱۰	دانشگاه تهران	یول (۸۱)	۶۶
۱۸	دانشگاه تهران	یول (۱۹ اسفند ۱۳۸۱)	۶۷
۱۷	دانشگاه تهران	یول (اسفند ۱۳۸۱)	۶۸
ویژه	دانشگاه تهران	یول (ویژه‌نامه سالگرد ۲۱ آذر ۱۳۲۴) (آذر ۱۳۸۱)	۶۹

در لیست زیر عنارین نشریات دانشجویی کردی که هم‌گرایی و یا واگرایی از هویت ملی در بخش فارسی این نشریات تحلیل محتوی شده‌اند، آمده است. در مواردی که تاریخ انتشار در این نشریات قید شده بود، این تاریخ در جدول مربوطه ذکر شده است. در مواردی که تاریخ نشریه پشت جلد نشریه درج نشده بود، از مطالب محتوای این نشریات تاریخ تقریبی (سال) انتشار نشریه استخراج گردید که تاریخ این نشریات در جدول درج نشده است.

ردیف	نام نشریات کردی	دانشگاه محل انتشار	شماره
۱	بریار (خرداد ۸۲)	دانشگاه تبریز	۴
۲	بریار (بهر و آبان ۸۱)	دانشگاه تبریز	۱
۳	دهنگ (آذر ۸۳)	دانشگاه کردستان	۲
۴	روانگه (اسفند ۱۳۸۰)	دانشگاه تبریز	۸
۵	روانگه (مرداد ۱۳۸۲)	دانشگاه تبریز	۱۵
۶	رونمای (۱۳۸۳)	دانشگاه کردستان	۵
۷	زازست (آبان ۸۲)	دانشگاه آزاد اسلامی ملایر	۲
۸	ژوان (۱۳۷۹)	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۱
۹	ژوان (۱۳۷۹)	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۲
۱۰	ژوان (۱۳۸۰)	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۴
۱۱	ژیوار	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۱ و ۱۱
۱۲	ژیوار (دی و بهمن ۱۳۷۷)	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۳ و ۴
۱۳	ژیوار	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۵ و ۶
۱۴	ژیوار	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۷
۱۵	ژیوار	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۸ و ۹
۱۶	ژیوار	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۱ و ۱۳
۱۷	ژیوار (آذر ماه ۱۳۷۷)	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۲
۱۸	قه ژین (اردیبهشت ۸۴)	دانشگاه زنجان	۲
۱۹	قه ژین (دی ماه ۸۳)	دانشگاه زنجان	۱
۲۰	ویرا (خرداد ۱۳۸۱)	دانشگاه علوم پزشکی کردستان	۳

واحدهای تحلیل محتوی

واحدهای تحلیل محتوی در این تحقیق عبارت از تیترو حجم می‌باشد.

کدهای تحلیل

چون موضوع تحقیق، ارتباط مستقیم میان داده‌ها و رده‌ها وجود ندارد، یعنی مفاهیم، واژه‌ها و نمادها به‌طور مستقیم نداعی‌کننده اهداف و فرضیات ما نبوده‌اند، به ناچار برای تشخیص مفاهیم بیانگر فرضیه‌ها، به شاخص‌سازی پرداخته‌ایم. شاخص‌ها در ۶ کد برای موضوع واگرایی و ۴ کد برای موضوع هم‌گرایی تعیین شده است؛ و در هر دو موضوع کد هفتم و پنجمی به‌نام موارد گروه‌بندی نشده در نظر گرفته شده است. بنابراین مجموع موضوع واگرایی ۷ کد و موضوع هم‌گرایی ۵ کد می‌باشد.

کدهای واگرایی: ۱- استفاده از واژه‌ها، نام‌ها و نشانه‌های ملی برای واژه‌ها، نام‌ها و نشانه‌های قومی (با توجه به تعریف ملت و هویت ملی در برابر قوم و هویت قومی)؛ ۲- اسطوره‌سازی و اسطوره‌پردازی قومی؛ ۳- همسان‌پنداری آذری‌های ایران با آذری‌ها و یا ترک‌های برون‌مرزی و یا همسان‌پنداری کردهای ایران با کردهای برون‌مرزی (تلقین سرنوشت واحد قومی برای تمامی آذری‌زبانان یا ترک‌ها و یا تلقین سرنوشت واحد قومی برای تمام کردها)؛ ۴- القاء پیشینه مستقل در زبان، نژاد و تاریخ مستقل از جامعه ملی ایران؛ ۵- تلقین احساس محرومیت نسبی و ناکامی و مورد ظلم و ستم واقع شدن قوم آذری و کردی نسبت به جامعه ملی ایران؛ ۶- تجلیل از نخبگان پان‌ترکیست و پان‌آفریستی و پان‌کردی؛ ۷- موارد گروه‌بندی نشده.

کدهای همگرایی: ۱- همبستگی ملی، هم‌گرایی و وحدت ملی با جامعه ملی ایران؛ ۲- وحدت و انسجام آذری‌ها حول محور هویت ملی ایران؛ ۳- پیشینه مشترک آذری‌ها با جامعه ملی ایران در زبان، دین، نژاد و سرزمین؛ ۴- نمادهای ملی مشترک: اعیاد ملی، اسلامی، فرهنگ‌مانان، مشاهیر، شخصیت‌ها، پرچم، قانون و...؛ ۵- موارد گروه‌بندی نشده.

تعریف عملی کدهای تحقیق

الف) تعریف عملی کدهای واگرایی

کد ۱- با توجه به تعاریف علمی ملت و قوم، اطلاق ملت به آذری‌ها و کردها در راستای جداسازی قومی و تلقین سرنوشت مستقل ارزیابی می‌شود. زیرا ملت مجموعه‌ای است

که دارای مشترکات تاریخی، هویت مستقل و حاکمیت سیاسی واحد است و حاکمیت سیاسی از ملت جدایی ناپذیر است.

کد ۲- اسطوره‌سازی و اسطوره‌پردازی قومی: این کد به بررسی تأکید نشریات دانشجویی به اسطوره‌های قدیمی می‌پردازد.

کد ۳- وحدت قومی - کارکرد برون‌مرزی: این کد به بررسی تیتراها و حجم‌هایی از مطالب نشریات دانشجویی قومی آذری و کردی می‌پردازد که در نشریات در جهت القای این معنا هستند که آذری‌ها در ایران و خارج از ایران دارای سرنوشت واحدی هستند و یا در مورد کردها، کردها در ایران و خارج از ایران دارای سرنوشت مشترک و واحدی هستند.

کد ۴- پیشینه مستقل در زبان، نژاد و تاریخ مستقل از جامعه ملی ایران: استقلال زبان، نژاد، تاریخ و هویت آذری‌ها و کردها از جامعه ملی ایران (ملت ایران) در قالب مضامین و عباراتی که سعی دارد عنوان کند، آذری‌ها و کردها هویتی مستقل از جامعه ایران دارند. این کد در مورد القاء زبان مستقل در مواردی به‌عنوان شاخص واگرایی از هویت ملی تلقی شده است که این موضوع در مطالب مندرج در نشریات به‌صورت مستقیم به جدا بودن پیشینه مستقل زبان آذری و کردی اشاره کرده باشند.

کد ۵- تلقین احساس محرومیت نسبی و ناکامی و مورد ظلم و ستم واقع شدن قوم آذری و کردها به‌صورت جداگانه، نسبت به جامعه ملی ایران: این کد بیانگر تلقین احساس محرومیت قوم آذری و یا کردها نسبت به سایر اقوام است. لازم به توضیح است که این کد در نشریات آذری، تلقین احساس محرومیت نسبی و مورد ظلم و ستم واقع شدن آذری‌ها و در مورد نشریات کردی تلقین احساس محرومیت و مورد ظلم و ستم قرار گرفتن کردها را به‌عنوان یکی از شاخص‌های واگرایی از هویت ملی قرار داده است.

کد ۶- تجلیل از نخبگان پان‌ترکیست و پان‌آذریستی در نشریات دانشجویی آذری و تجلیل از نخبگان پان‌کردی در نشریات دانشجویی کردی: این کد نمایانگر تجلیل و بزرگداشت نخبگان پان‌ترکیست و پان‌آذریست می‌باشد. در بخش پنجم به برخی از نخبگان پان‌ترکیست و پان‌آذریست و برخی طرفداران پان‌کردی در نشریات دانشجویی اشاره شده است.

ب) تعریف عملی کردهای همگرایی

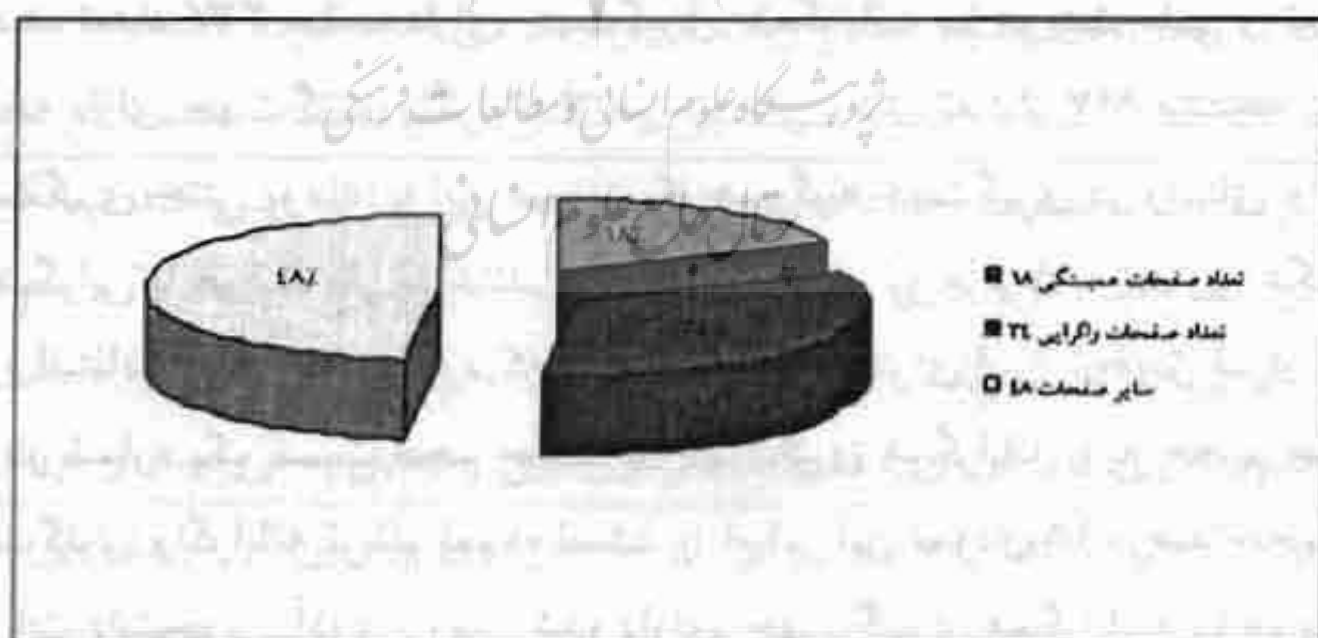
- کد ۱- همبستگی آذری‌ها و کردها با ملت ایران: در این تحقیق به معنای تلقین احساس یگانگی و هم‌گرایی قوم آذری و قوم کرد با ملت ایران تلقی شده است.
- کد ۲- وحدت و انسجام آذری‌ها و کردها حول محور هویت ملی ایران است.
- کد ۳- پیشینه مشترک تاریخی با ملت ایران: اعم از اشتراک در زبان، سرزمین، دین و نژاد و سرنوشت واحد در ایران و احساس روح ملی مشترک با سایر اقشار مورد نظر است.
- کد ۴- نمادهای ملی، مفاهیم، شاخص‌ها و قهرمانان تاریخی نظیر مشاهیر تاریخی و ملی، شخصیت‌های برجسته مذهبی و سیاسی، پرچم ملی، اعیاد و آیین‌های ملی و دینی هستند. به‌کارگیری عباراتی مانند رهبری انقلاب، شهدا، دعای مردم آذربایجان برای تیم ملی، دفاع آذری‌ها از ایران در جنگ تحمیلی و... از این نوع‌اند.

یافته‌های تحقیق

پس از تحلیل محتوای مطالب نشریات دانشجویی آذری، با ۱۷۸۲ صفحه مشخص گردید، تعداد ۳۲۷ صفحه دارای جهت‌گیری همگرایانه با هویت ملی و تعداد ۵۹۸ صفحه دارای جهت‌گیری واگرایانه از هویت ملی بودند. تعداد ۸۴۷ صفحه نیز دارای جهت‌گیری خنثی بودند؛ به این صورت که هیچ‌گونه جهت‌گیری در راستای واگرایی و یا هم‌گرایی با هویت ملی نداشتند. برخی از صفحات نیز مربوط به تصاویر عکس‌های مورد استفاده (تمام صفحه) بود که مشمول تحلیل محتوای این تحقیق قرار نگرفتند. نمودار شماره یک نسبت حجم مطالب با جهت‌گیری همگرایانه را به حجم مطالب با جهت‌گیری واگرایانه ترسیم نموده است. بر اساس این نمودار ۱۸ درصد حجم مطالب نشریات دانشجویی آذری بررسی شده دارای جهت‌گیری همگرایانه با هویت ملی بودند. ۳۴ درصد حجم نشریات آذری نیز به مطالب واگرایانه از هویت ملی اختصاص داشته‌اند؛ ۴۸ درصد حجم مطالب نشریات آذری‌زبان دارای جهت‌گیری خنثی بودند به این معنی که جهت‌گیری مشخصی در راستای واگرایی و یا هم‌گرایی با هویت ملی نداشتند. تعداد صفحات مطالب با جهت‌گیری همگرایانه در این نشریات ۳۲۹ صفحه و

تعداد صفحات با جهت‌گیری واگرایانه ۵۹۶ صفحه بود. تعداد صفحات مطالب با جهت‌گیری خشی نیز ۸۴۷ صفحه بود. تعداد کل صفحات فارسی نشریات کردی انتخاب شده در جامعه آماری ۶۹۷ صفحه بود که از این تعداد، ۸۱ صفحه دارای سمت‌گیری همگرایانه و تعداد ۷۳ صفحه دارای سمت‌گیری واگرایانه بودند و در ۴۷۱ صفحه براساس شاخص‌های هم‌گرایی و واگرایی تعریف شده، سمت‌گیری واگرایانه و یا همگرایانه نسبت به هویت ملی نداشتند. تعداد صفحات باقیمانده که به عکس‌ها و نساویر (معمولاً تمام صفحه) اختصاص داشت از دایره تحلیل محتوای تحقیق حاضر خارج بودند. بنابراین همان‌طور که در نمودار شماره ۲ که مربوط به نسبت حجم مطالب با جهت‌گیری همگرایانه به مطالب با جهت‌گیری واگرایانه در بخش فارسی نشریات دانشجویی کردی می‌باشد، نشان داده شده است، از کل حجم مطالب تحلیل‌شده بخش فارسی نشریات دانشجویی کردی، ۱۳ درصد مطالب دارای سمت‌گیری همگرایانه، ۱۱ درصد دارای سمت‌گیری واگرایانه و ۷۶ درصد مطالب نیز بدون سمت‌گیری واگرایانه و یا همگرایانه بودند.

نسبت حجم مطالب همگرا به حجم مطالب واگرا در نشریات دانشجویی آذری

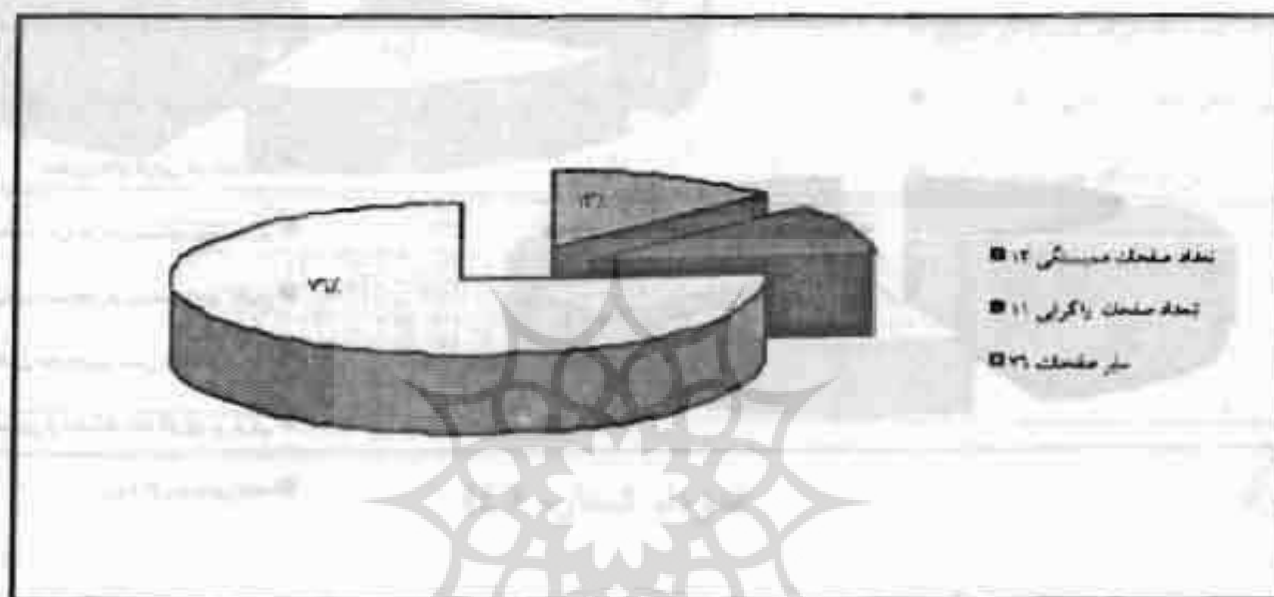

نمودار شماره (۱)

بر اساس نمودار شماره ۳، یعنی نمودار واگرایی از هویت ملی در نشریات دانشجویی آذری (براساس تعداد تیترها) ۱۸ درصد تیترهای مطالب واگرایانه نشریات دانشجویی آذری در زیرمجموعه کد واگرایی شماره ۱ یعنی استفاده از نام‌ها و نشانه‌های ملی برای نام‌ها و نشانه‌های قومی قرار گرفت. اسطوره‌پردازی در نشریات قومی ۱۱ درصد

تیرهای مطالب واگرایانه را به خود اختصاص داده بود، و ۸ درصد تیرهای مطالب واگرایانه به همسان‌پنداری آذری‌ها (ای ایران) با آذری‌ها و ترک‌های برون‌مرزها به‌عنوان کد واگرایی شماره ۳ اختصاص یافته بود. ۱۹ درصد تیرهای مطالب واگرایانه سعی در القاء پیشینه مستقل در زبان، نژاد، تاریخ و فرهنگ به‌عنوان کد واگرایی شماره ۴ داشتند. ۱۹ درصد تیرهای مطالب واگرایانه نیز درصدد تلقین احساس محرومیت نسبی و ظلم و ستم به آذری‌ها به‌عنوان کد واگرایی شماره ۵ بودند.

نسبت حجم مطالب واگرا به حجم مطالب همگرا در بخش فارسی نشریات دانشجویی کردی

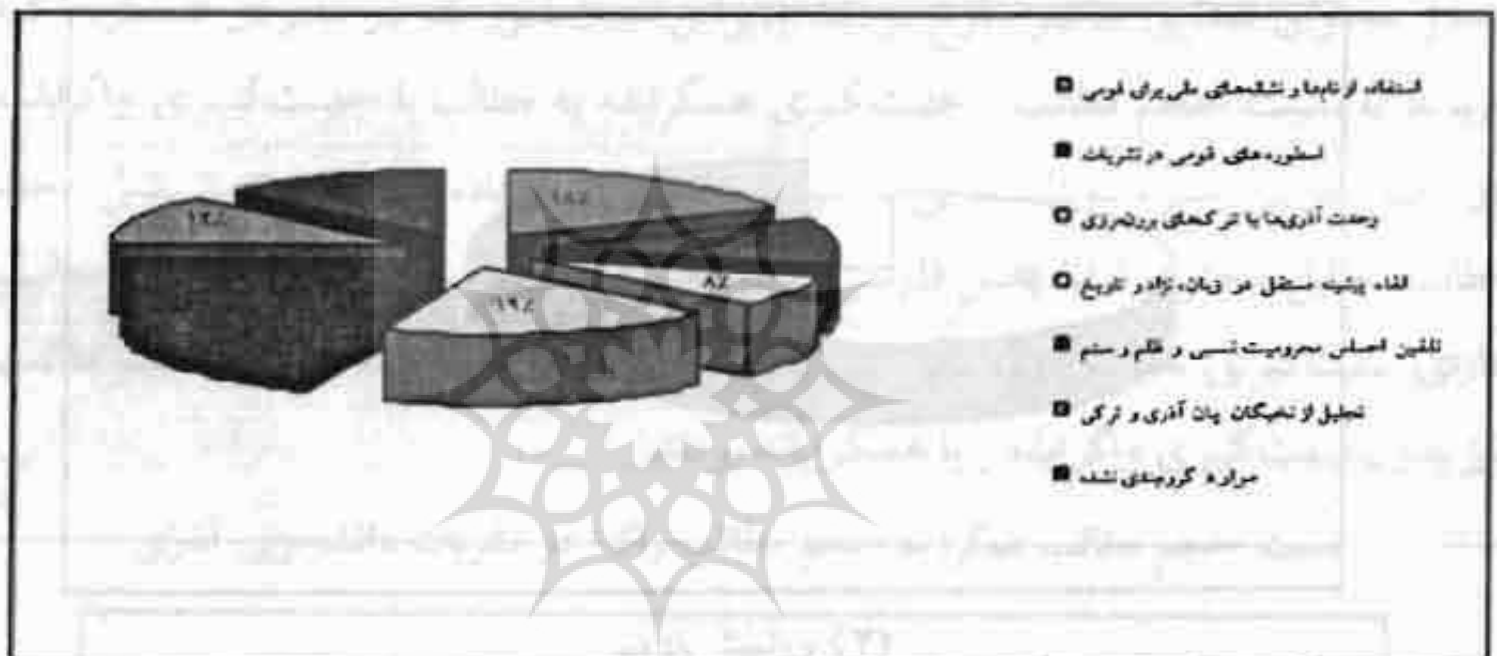

نمودار شماره (۲)

در ۱۲ درصد از کل تیرهای واگرایانه از نخبگان پان‌ترکیست و پان‌آدریست تجلیل شده بود. ۱۳ درصد تیرهای مطالب واگرایانه نیز در هیچ کدام از کدهای شش‌گانه اخیر گروه‌بندی نمی‌شد. از این رو این موارد در کد واگرایی شماره ۷ با عنوان موارد گروه‌بندی نشده جای داده شدند. نمودار شماره ۴، درصد حجم مطالب واگرایانه در نشریات دانشجویی آذری را براساس شاخص‌های پیش‌بینی شده برحسب حجم مطالب (تعداد صفحات) نشان می‌دهد که در مقایسه با نمودار شماره ۳ یعنی درصد واگرایی از هویت ملی در این نشریات براساس تعداد تیرها تفاوت زیادی را نشان نمی‌دهد. ۷۸ صفحه، ۱۴ درصد حجم مطالب نشریات دانشجویی آذری به کد واگرایی شماره یک یعنی استفاده از نام‌ها و نشانه‌های ملی برای قومی، اختصاص داده شده است. ۶۰ صفحه یعنی ۱۰ درصد حجم مطالب این نشریات نیز به کد واگرایی شماره ۲، اسطوره‌های قومی در نشریات دانشجویی اختصاص یافته است. ۵۵ صفحه، ۹ درصد حجم مطالب این نشریات نیز به کد واگرایی شماره ۳، وحدت آذری‌ها (ای ایرانی) با آذری‌ها و

ترک‌های برون‌مرزی پرداخته است. ۱۴۰ صفحه، ۲۳ درصد از مطالب این نشریات نیز پیشینه مستقل در زبان، نژاد و تاریخ را الهام می‌نمایند. ۱۱۵ صفحه معادل ۱۹ درصد مطالب این نشریات نیز مربوط به تلقین احساس محرومیت نسبی و ظلم و ستم بر آذری‌ها بوده است. در ۹۱ صفحه ۱۵ درصد از مطالب نشریات دانشجویی تحلیل محتوی شده، به تجلیل از نخبگان پان‌ترکیستی و پان‌آذریستی پرداخته شده است. ۶۳ صفحه، به عبارتی ۱۰ درصد از این نشریات به مطالب با جهت‌گیری واگرایانه گروه‌بندی نشده اختصاص یافته‌اند.

واگرایی از هویت ملی در نشریات دانشجویی آذری

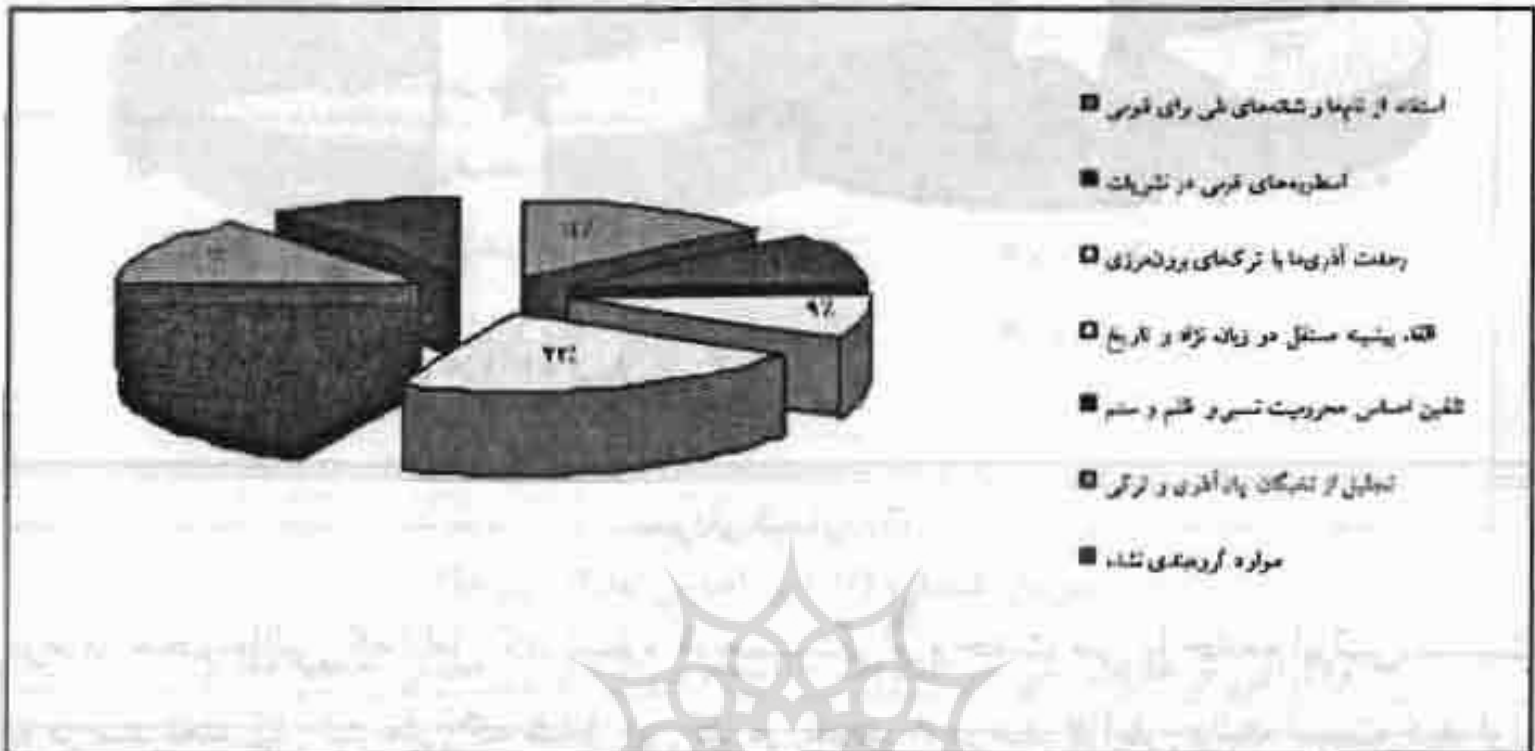

نمودار شماره (۳) (بر اساس تعداد تیتراها)

همان‌طور که در نمودار شماره ۵ نمایش داده شده است، از کل تیتراهای مطالب همگرایانه در نشریات آذری تحلیل محتوی شده، ۲۶ درصد تیترا مطالب همگرایانه به کد شماره یک یعنی همبستگی و وحدت ملی با جامعه ایرانی اختصاص داشت. ۲۰ درصد تیترا مطالب همگرایانه نیز به وحدت و انسجام آذری‌ها حول هویت ملی اختصاص داشت. پیشینه مشترک آذری‌ها با جامعه ملی ایران به‌عنوان کد هم‌گرایی شماره ۳، یک درصد کل تیتراهای مطالب همگرایانه را شامل می‌شد. ۳۹ درصد از تیتراهای مطالب هم‌گرایی به کد شماره ۴، نمادهای ملی مشترک، اعیاد ملی و اسلامی و قهرمانان اختصاص داشت. ۱۴ درصد تیترا مطالب همگرایانه در کد هم‌گرایی شماره ۵، موارد گروه‌بندی نشده، قرار گرفتند. نمودار شماره ۶، درصد حجم هم‌گرایی با هویت ملی در نشریات دانشجویی آذری را نمایش داده است که در مقایسه با درصد تیترا

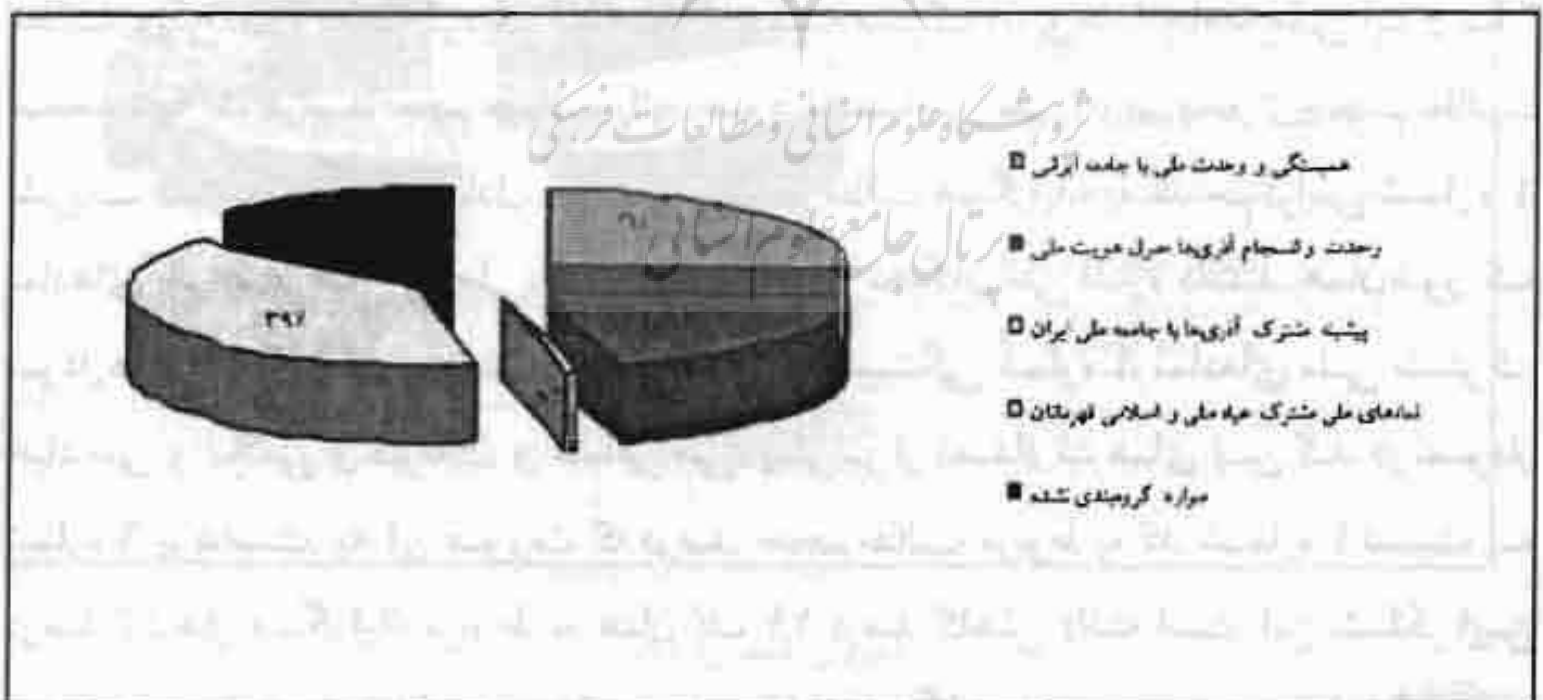
مطالب همگرایانه که در نمودار شماره ۵ نمایش داده شده است، تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود.

واگرایی از هویت ملی در نشریات دانشجویی آذری (بر اساس حجم مطالب)

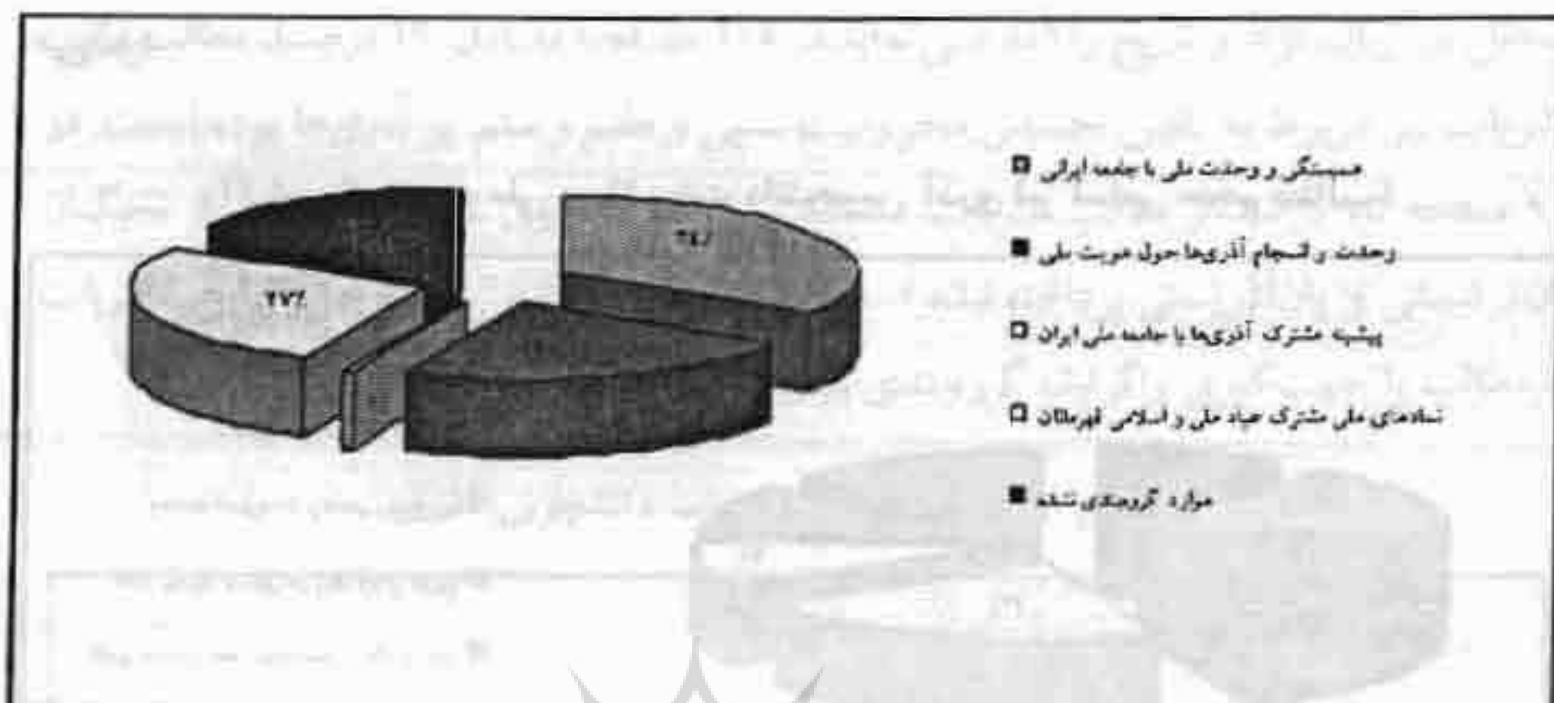
نمودار شماره (۴)

همگرایی با هویت ملی در نشریات دانشجویی آذری

نمودار شماره (۵) (بر اساس تعداد تیتراها)

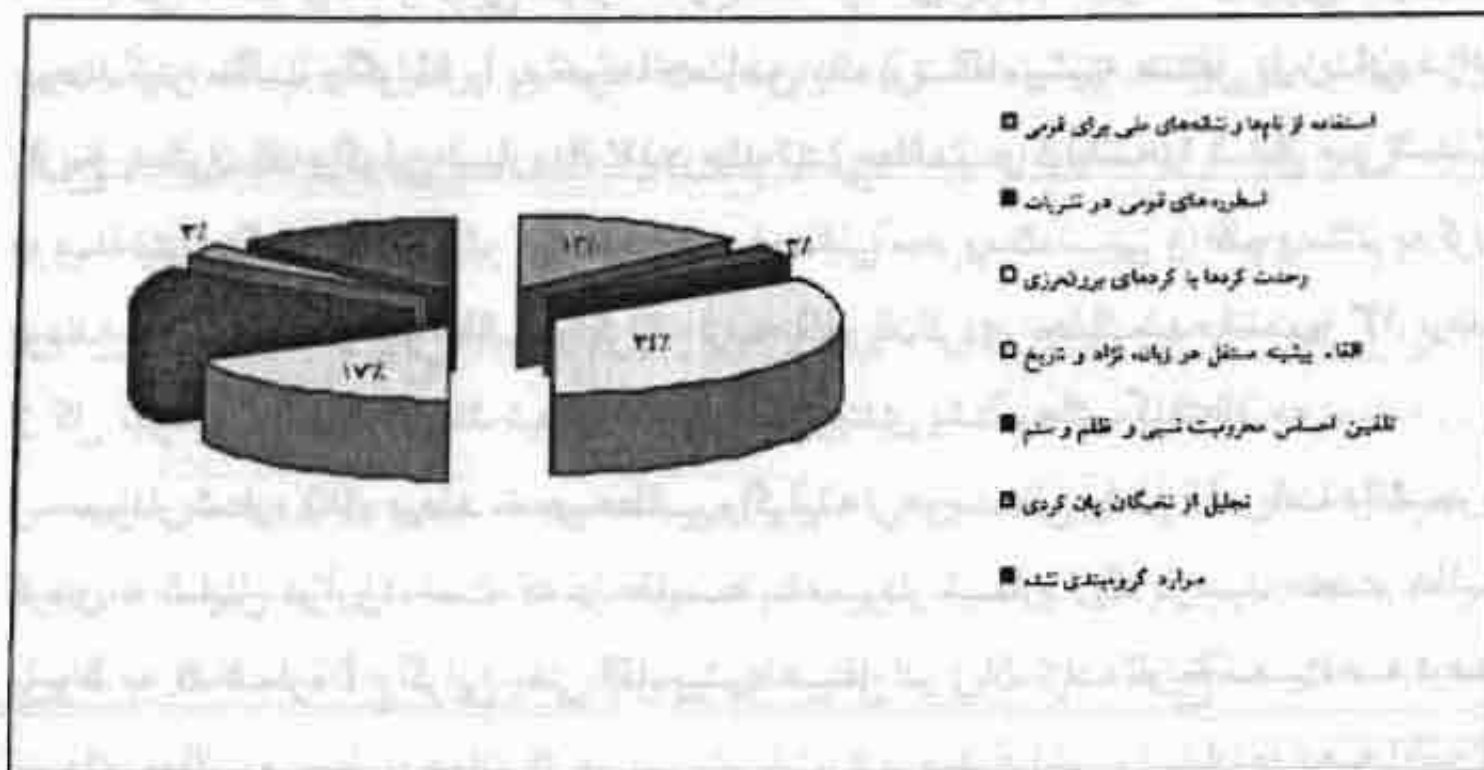
هم‌گرایی با هویت ملی در نشریات دانشجویی آذری (بر اساس حجم مطالب)

نمودار شماره (۶)

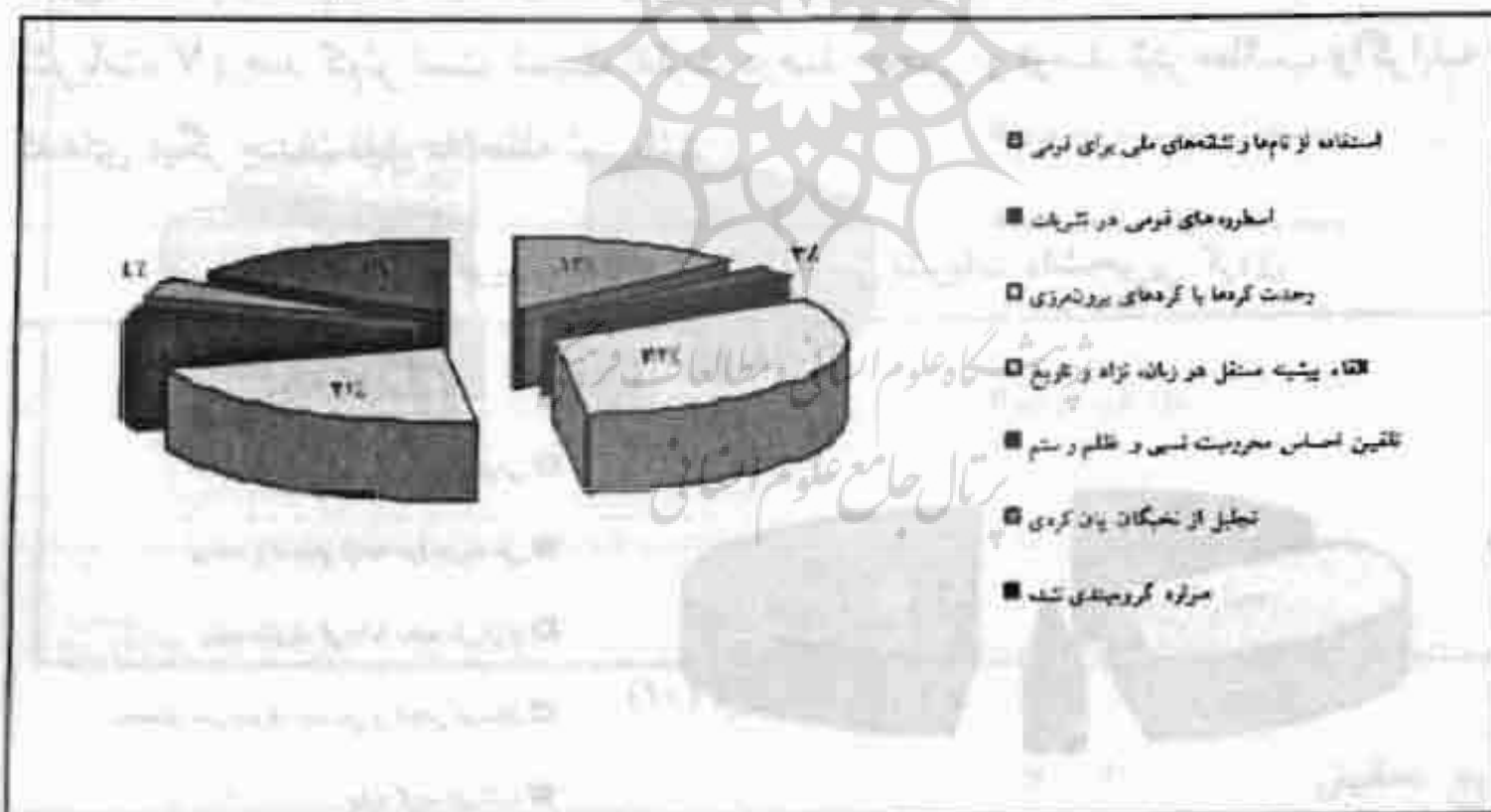
درصد حجم مطالبی که شامل کد شماره ۱، همبستگی و وحدت ملی با جامعه ایرانی، نسبت به درصد تعداد کل تیترهایی که شامل این کد می‌شوند، ۸ درصد افزایش داشته است. کد اول هم‌گرایی با ۱۰۳ صفحه، ۳۴ درصد حجم مطالب هم‌گرایانه را شامل می‌شد. کد هم‌گرایی شماره دو، وحدت و انسجام آذری‌ها حول هویت ملی، با ۶۷ صفحه، ۲۲ درصد حجم مطالب واگرایانه را شامل گردید. پرداختن به پیشینه مشترک آذری‌ها با جامعه ملی ایران با ۳ صفحه تنها یک درصد حجم مطالب را به خود اختصاص داد. ۸۲ صفحه از حجم مطالب نشریات دانشجویی آذری معادل ۲۷ درصد حجم مطالب هم‌گرایانه به کد هم‌گرایی شماره ۴، نمادهای ملی مشترک، اعیاد ملی، مشاهیر، قهرمانان و نخبگان ملی اشاره داشتند. همان‌طور که نمودارهای ۵ و ۶ نشان می‌دهند درصد، حجم کد همبستگی شماره ۴، نمادهای ملی مشترک، اعیاد ملی و اسلامی و قهرمانان و مشاهیر ملی، بیش‌تر از تعداد تیترهای این کد در نمودار شماره ۶ بوده است. به این صورت که درصد حجم مطالب مربوط به کد شماره ۴ نسبت به درصد تیترهای هم‌گرایانه مربوط به همان کد، ۱۱ درصد کاهش داشته است. این نشانگر این موضوع است که موارد اشاره به مشاهیر و قهرمانان و نخبگان ملی و همچنین نمادهای ملی زیاد بوده است ولی توضیحات آورده شده برای این موارد بعضاً حدود نیم‌صفحه بوده است.

واگرایی از هویت ملی در بخش فارسی نشریات دانشجویی کردی

نمودار شماره (۷) (بر اساس تعداد تیتراها)

واگرایی از هویت ملی در نشریات دانشجویی کردی بر اساس حجم مطالب

نمودار شماره (۸)

نمودار شماره ۷، واگرایی هویت قومی را در تیتراهای مطالب فارسی نشریات دانشجویی کردی نمایش داده است. از کل تیتراهای مطالب واگرایانه در قسمت‌های فارسی نشریات دانشجویی کردی بررسی شده، ۱۳ درصد تیترا مطالب واگرایانه مربوط به کد واگرایی شماره یک، استفاده از نام‌ها و نشانه‌های ملی برای قومی، بود. ۳ درصد تیترا مطالب واگرایانه به اسطوره‌پردازی

اختصاص داشت و کد واگرایی شماره ۳، وحدت کردهای ایران با کردهای برون‌مرزی، ۳۴ درصد تیر مطالب واگرایانه را به خود اختصاص داده بود. القاء پیشینه مستقل در زبان، نژاد و تاریخ به‌عنوان کد واگرایی شماره ۴، ۱۷ درصد تیر مطالب واگرایانه را شامل می‌شد. ۱۷ درصد تیر مطالب واگرایانه نیز درصدد تلقین احساس محرومیت نسبی و ظلم و ستم به کردها بودند. در ۳ درصد از تیر مطالب واگرایانه از نخبگان پان‌کردی تجلیل شده است و ۱۳ درصد از کل تیرهای واگرایانه در کد شماره ۷، موارد گروه‌بندی نشده، جای گرفته‌اند.

نمودار شماره (۸)، درصد حجم مطالب واگرایانه از هویت ملی را در نشریات دانشجویی کردی به نمایش درآورده است که در مقایسه با نمودار شماره (۷)، درصد حجم مطالب مربوط به کد شماره ۴ واگرایی یعنی القاء پیشینه مستقل در زبان، نژاد، تاریخ نسبت به درصد تیرهای مطالب مربوط به همان کد در این نشریات، ۵ درصد افزایش را نشان می‌دهد. این در حالی است که حجم مطالب مربوط به کد شماره ۵ واگرایی یعنی تلقین احساس محرومیت نسبی و ظلم و ستم نسبت به درصد تیرهای مطالب واگرایانه مربوط به همان کد در این نشریات، ۷ درصد کم‌تر است. نسبت تفاوت درصد حجمی و درصد تیر مطالب واگرایانه در کدهای دیگر چندان قابل ملاحظه نمی‌باشد.

همگرایی با هویت ملی در بخش فارسی نشریات دانشجویی کردی

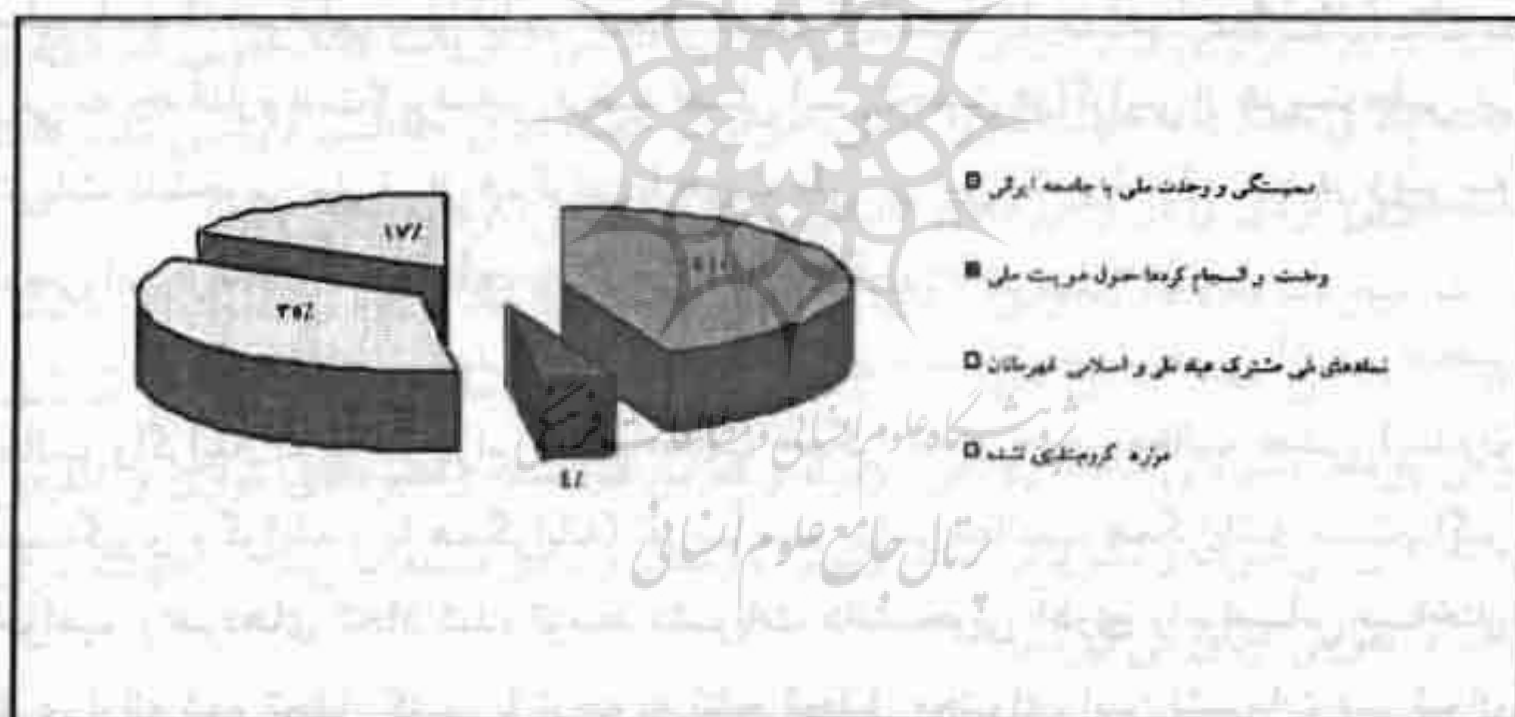

نمودار شماره (۹) (بر اساس تعداد تیرها)

بر اساس نمودار شماره (۹)، از کل تیرهای همگرایی در قسمت‌های فارسی نشریات دانشجویی کردی، ۴۹ درصد تیر مطالب دارای جهت‌گیری همبستگی و وحدت ملی با

جامعه ایرانی بودند. ۳ درصد تیر مطالب همگرایانه، نمایانگر وحدت و انسجام کردها حول هویت ملی بودند. پیشینه مشترک کردها با جامعه ملی ایران به‌عنوان کد هم‌گرایی شماره ۳ در نظر گرفته شده بود که هیچ‌کدام از تیرها در زیرمجموعه این کد قرار نگرفت. ۳۳ درصد از تیر مطالب همگرایانه نیز به نمادهای ملی مشترک، اعیاد ملی و اسلامی، و نهرمانان و مشاهیر ملی اشاره داشتند. ۱۵ درصد تیر مطالب همگرایانه نیز در زیرمجموعه کد شماره ۵ هم‌گرایی یعنی موارد گروه‌بندی نشده جای گرفتند. نمودار شماره (۱۰) درصد حجمی هم‌گرایی با هویت ملی را در بخش فارسی نشریات دانشجویی کردی را نمایش می‌دهد که در مقایسه با نمودار شماره ۹، درصد تعداد تیرهای همگرایانه بر اساس شاخص‌های پیش‌بینی شده پنج‌گانه، تفاوت قابل ملاحظه‌ای مشاهده نمی‌شود.

همگرایی با هویت ملی در نشریات دانشجویی کردی بر اساس حجم مطالب

نمودار شماره (۱۰)

نتایج تحقیق

هویت از جمله مفاهیم با معنای شناور در جامعه‌شناسی و علوم سیاسی است. این واژه بسته به اینکه در چه زمینه و در چه ساختاری مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد، معانی متفاوتی را به دست می‌دهد. هویت قومی و هویت ملی دو مفهومی هستند که از دو منظر هویتی، مفاهیمی به هم مرتبط و متفاوت هستند. ارتباط بین هویت ملی و هویت قومی بسته به نقش کارگزاران مختلف و ساختارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و

اجتماعی متفاوت است. کارگزاران قومی به‌ویژه در عرصه نشریات دانشجویی، بسته به شرایط ساختاری در سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی، راهبردهای مختلفی را در رابطه با هویت ملی اتخاذ می‌کنند. راهبردهای تقویتی می‌توانند در جهت هم‌گرایی هویت ملی و هویت قومی قرار گیرند، راهبردهای تخریبی به واگرایی هویت قومی از هویت ملی منجر می‌شوند. در راهبرد توازی در عین حال که تعارضی بین هویت قومی و هویت ملی وجود ندارد، هویت قومی و هویت ملی به‌صورت مستقل از هم توسط نخبگان قومی مورد توجه قرار می‌گیرند به شکلی که این رابطه هیچ‌گونه واگرایی یا هم‌گرایی بین هویت قومی و هویت ملی پدید نمی‌آورد.

همگرایی هویت قومی با هویت ملی و یا واگرایی هویت قومی از هویت ملی در نشریات دانشجویی قومی محصول عمل‌کرد کارگزاران مختلف در چهارچوب‌های ساختاری می‌باشد. تحلیل محتوای نشریات دانشجویی قومی می‌تواند جوابگوی این سؤال اصلی باشد که هم‌گرایی و واگرایی هویت قومی از هویت ملی در نشریات دانشجویی قومی به چه اندازه است؟ براساس فرضیه اصلی این تحقیق «واگرایی از هویت ملی در نشریات دانشجویی بیش‌تر از هم‌گرایی با هویت ملی در این نشریات است». در زیر به واری این فرضیه براساس نتایج به‌دست آمده در تحقیق حاضر پرداخته‌ایم.

براساس نتایج به‌دست آمده از تحلیل محتوای نشریات دانشجویی آذری، حجم مطالب واگرایانه تقریباً دو برابر حجم مطالب همگرایانه، و حجم مطالب خنثی (بدون جهت‌گیری واگرایانه و یا همگرایانه) تقریباً سه برابر مطالب همگرایانه است. اگر بخواهیم راهبردهای اتخاذ شده توسط نشریات دانشجویی آذری را براساس ساختار نظری ارائه شده تحلیل کنیم، با توجه به نتایج تحلیل محتوای این نشریات می‌توان راهبردهای تلفیقی توازی - تخریبی را برای این نشریات در نظر گرفت. با این حال این موضوع را نباید از نظر دور داشت که در بررسی نوع راهبرد اتخاذ شده در قبال هویت ملی در نشریات دانشجویی آذری نمی‌توان این نشریات را به‌عنوان یک کلیت واحد یک‌پارچه و به‌هم پیوسته در نظر گرفت. چرا که در بررسی اجمالی جداگانه نشریات دانشجویی آذری هر چهار نوع راهبرد تقویتی، توازی، تخریبی و تلفیقی مشاهده می‌شود. با این حال برآیند بررسی کلی نشریات آذری نشانگر این نکته است که می‌توان این نشریات را در راهبرد تلفیقی توازی - تخریبی تحلیل کرد.

نشریاتی مانند یول، ایرنجی، آبتام، آراز، یورد، الدوز، اویرنجی باخیشی، قیزیل اوزن، ایشیق و... راهبرد تخریبی رابطه هویت قومی و هویت ملی را در پیش گرفته‌اند، و نشریاتی مانند سس، ایلدرم، آوای ارس، یاشار، اولدوز، اوینایش، کیملیک و... راهبرد تلفیقی و نشریاتی مانند نوپراق، ساو، سایان، مارال، طوبی، اتل سسی، گون، عدل اولدوز، ساوالان راهبرد تقویتی و بعضاً توازی و تقویتی را در رابطه هویت ملی و هویت قومی دنبال می‌کنند.

در بخش مطالب فارسی نشریات دانشجویی کردی، حجم مطالب واگرایانه و همگرایانه به ترتیب ۱۱ و ۱۳ درصد کل حجم مطالب را تشکیل می‌دادند. به این ترتیب حجم مطالب همگرایانه، تنها دو درصد از حجم مطالب واگرایانه بیش‌تر بود. مطالب خنثی (بدون جهت‌گیری واگرایانه و یا همگرایانه) در بخش مطالب فارسی این نشریات، تقریباً شش برابر حجم مطالب واگرایانه و یا همگرایانه است. با توجه به میزان تقریباً برابر هم‌گرایی و واگرایی در بخش مطالب فارسی نشریات دانشجویی کردی، و حجم بالای مطالب با جهت‌گیری خنثی، می‌توان جهت‌گیری مطالب فارسی نشریات دانشجویی کردی را در راهبردهای تلفیقی - توازی تحلیل کرد.

در بین نشریات دانشجویی کردی، نشریاتی مانند روانگه، بریار، ژوان و... در بخش مطالب فارسی خود، دارای جهت‌گیری تخریبی در قبال رابطه هویت ملی و هویت قومی بودند، نشریاتی مانند روناھی، ویرا، و قهزین در دسته راهبردهای ترازی و تلفیقی دسته‌بندی می‌شوند و نشریاتی مانند ژیوار، زازمت و... در دسته نشریات با جهت‌گیری راهبرد تقویتی جای می‌گیرند.

نکات زیر مواردی است که پس از بررسی نشریات دانشجویی قومی به دست آمده است:

- مطالب همگرایانه و واگرایانه نشریات دانشجویی کردی و آذری بیش‌تر معطوف به هویت ملی بود و این نشریات در قبال دیگر قومیت‌ها جهت‌گیری خاصی در راستای واگرایی و یا هم‌گرایی نداشتند. در بسیاری از موارد بیش از ۹۰ درصد مطالب نشریات دانشجویی آذری، رنگ و بوی هویت‌جویی (واگرایانه و یا همگرایانه) داشتند. تمرکز نشریات آذری به هویت‌جویی تا حدی است که تفاوت‌گرایش‌های تحصیلی و بعضاً جغرافیایی در محتوای این نشریات ناپیدا است. بسیاری از نشریات دانشجویی آذری و کردی (در مطالب فارسی) تمام تمرکز خود را به صورت نظری و کاربردی بر

موضوعات ملی و قومی و فرهنگی معطوف کرده‌اند به طوری که کم‌تر نشریه قومی صفحه‌ای از مطالب خود را به موضوعات علمی و مطالب معمولی روزمره اختصاص داده است.

• بیش‌تر نشریات مورد بررسی که دارای جهت‌گیری واگرایانه بودند، در دانشگاه‌های کلانشهر تهران منتشر می‌شوند که این نشان‌دهنده فضای بازتر سیاسی در انتشار مطالب نشریات در این دانشگاه‌ها از یکسو و از سوی دیگر، نشانگر برخورد گسترده‌تر هویت‌ها در این دانشگاه‌ها است که در فضای به‌وجود آمده هر هویتی به‌صورت افراطی سعی در ابراز وجود و معرفی خود به هویت‌های دیگر می‌کند. اولین تجربه اقامت موقت به دور از خانه و خانواده در فضایی بزرگ‌تر و متکثرتر، احساس اقلیت بودن را برمی‌انگیزد. این احساس نوعی تلاش را برای معرفی (هویت) خود به‌دنبال دارد که معمولاً این تلاش در بین قشر دانشجوی به اقتضای سنین نوجوانی و جوانی، به‌صورت افراطی بروز و ظهور می‌کند. با این تحلیل می‌توان در کنار ویژگی‌های حماسی، اسطوره‌ای و احساسی این نشریات ویژگی دیگری را با عنوان موقتی بودن اضافه کرد.

• در میان نشریات منتشر شده در دانشگاه‌ها آن دسته از نشریاتی که در فضای مجازی نیز به انتشار دیدگاه‌های خود می‌پردازند، جهت‌گیری واگرایانه‌تری نسبت به نشریاتی که صرفاً به‌صورت مکتوب و در فضای دانشگاه منتشر می‌شوند، دارند. برای مثال نشریاتی مانند ایرنجی باخیشی، ایشیق، ایرنجی، دان‌الدوز و... به دلیل ارتباط‌گیری با سایت‌ها و وبلاگ‌های واگرایانه قومی با گرایش‌ها و مطالبات افراطی، متأثر از این سایت‌ها و وبلاگ‌ها، سمت و سوی واگرایانه‌تری را به‌خود گرفته‌اند. بعضاً این نشریات مطالب منتشره خود را از سایت‌هایی با گرایش‌ها تجزیه‌طلبانه مانند سایت تریبون، گاموح، دورنا و... دریافت می‌کنند.

• متأسفانه آرشیو کاملی از نشریات دانشجویی انتشار یافته وجود ندارد و اسناد این تحقیق از منابع گوناگون و معمولاً به‌صورت اتفاقی به‌دست آمد. به این ترتیب می‌توان وضعیت نشر نشریات دانشجویی را آشفتگی و بدون نظارت، ارزیابی کرد. چرا که شاخص‌بندی، بررسی، سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری در خصوص نشریات دانشجویی در خلأ ناممکن است و نیازمند بررسی دانسته‌ها و تجربیات موجود دارد. فقدان قانون

مشخص (با مشخص ساختن چهارچوب‌ها و خط‌فرمزها با نیاز به کم‌ترین تفسیرها) و هم‌چنین فقدان اراده‌ای جازم برای نظارت و اجرای این قانون (دفاع از حقوق نویسندگان در چهارچوب قوانین و برخورد با موارد نقض قوانین)، موجب به‌وجود آمدن فضای پیش‌بینی ناپذیر شده و به جهت‌گیری واگرایانه نشریات دانشجویی دامن زده است.

• معمولاً همه نشریات آذری و کردی بخش‌هایی از صفحات نشریه خود را (در حدود ۵۰ درصد) به زبان فارسی منتشر می‌کنند. برخی از نشریات دانشجویی آذری برخی از مطالب خود را با رسم‌الخط لاتین (آن‌گونه که در کشور ترکیه مرسوم است) منتشر می‌کنند. از آنجایی که این شیوه نگارش غیرمعمول و تداعی‌گر شیوه نگارش و رسم‌الخط ترکی استانبولی در ترکیه است، در این تحقیق در زمره مطالب با جهت‌گیری واگرایانه و تلاشی برای القاء استقلال در زبان، تاریخ و فرهنگ قلمداد شدند. جالب آنکه محتوای مطالبی که با این رسم‌الخط به نگارش درآمده‌اند از صراحت بیش‌تری در طرح مطالب واگرایانه برخوردار بودند.

• در نشریات دانشجویی کردی و آذری "همبستگی و وحدت ملی با جامعه ایران" و "نمادهای ملی مشترک، اعیاد ملی و اسلامی و نهرمانان و مشاهیر ملی" بیش‌ترین میزان مطالب همگرایانه را به خود اختصاص داده بودند. این امر نشانگر درهم‌تنیدگی فرهنگی و اشتراکات فراوان در هویت‌های قومی و ملی ایرانی است.

• بیش‌ترین مطالب واگرایانه در بخش فارسی نشریات دانشجویی کردی در رابطه با "وحدت کردهای ایران با کردهای بیرون مرزها" بود.

• زمان شروع انتشار نشریات دانشجویی قومی انتشار یافته در فضای دانشگاهی کشور به نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ برمی‌گردد. این مسئله می‌تواند یا به دلیل فضای باز سیاسی پس از خرداد ۱۳۷۶ و با روی کار آمدن دولت آقای خاتمی تبیین شود و یا اینکه می‌تواند به رشد فضای مجازی و ارتباطات اجتماعی در پی آن در این دهه مربوط باشد. به نظر می‌رسد، رشد صعودی انتشار نشریات دانشجویی قومی در فاصله سال‌های نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ نتیجه هر دو عامل فوق باشد. نشریات دانشجویی در عرصه قومی در ایران، پدیده‌ای جدید محسوب می‌شود به‌طوری که تحقیقات علمی صورت گرفته درخصوص این نشریات به‌شمار انگشتان یک دست نیز نمی‌رسد. بدیع بودن موضوع نشریات دانشجویی قومی یکی از علل افراط در

ابراز هویت در این نشریات است. با گذشت زمان و رشد این نشریات، و هم‌چنین ورود عده بیش‌تری به عرصه تحریر نشریات قومی، نشریات با جهت‌گیری خشی و همگرایانه بیش‌تر خواهند شد. چراکه بسیاری از کسانی که در حال حاضر از قومیت‌های مختلف هستند، آثار خود را در نشریاتی که در دسته نشریات دانشجویی قومی طبقه‌بندی نمی‌شوند، منتشر می‌کنند.

● مطالب آذری نشریات دانشجویی قومی آذری به نسبت مطالب فارسی این نشریات، از شدت و صراحت بیش‌تری در جهت واگرایی هویت قومی از هویت ملی برخوردار بودند.

● واگرایی یا هم‌گرایی هویت قومی با هویت ملی در نشریات دانشجویی قومی (چه در حوزه آذری و چه در حوزه کردی) را نمی‌توان به همه دانشجویان آذری و یا کردی در دانشگاه‌های ایران تعمیم داد. چراکه مثلاً در حوزه آذری، اساساً تنها عده معدودی علاقه‌مند به تحریر مقالات و نوشتارهای خود در چهارچوب نشریات قومی هستند و بسیاری دیگر از دانشجویان آذری زبان در سایر نشریات دانشجویی خارج از چهارچوب هویت‌خواهانه فعالیت دارند. این موضوع برای دانشجویان کردی در دانشگاه‌های کشور نیز صادق است.

کتابشناسی:

- اسمیت، دیوید (۱۳۸۲): «چالش‌های قومی و واپس‌ماندگی ملت‌ها»، ترجمه مصطفی مهرآیین، مجله راهبرد، شماره ۲۹.

- افروغ، عماد. احمدلو، حبیب (۱۳۸۱): «رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان تبریز»، فصلنامه مطالعات ملی، سال چهارم، شماره ۱۳.

- بشیریه، حسین (۱۳۷۶): «ساختار جنبش دانشجویی»، ماهنامه ایران فردا، سال ۶، شماره ۳۸.

- بهاروند امان‌اللهی، اسکندر (۱۳۸۰): «بررسی علل گونه‌گونی قومی در ایران از دیدگاه انسان‌شناسی»، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۹.

- بهگر، حسن (۱۳۸۶): «جرج بوش طبل تجزیه ایران را زیر گلیم آزادی و دموکراسی می‌کوبد».

(http://jebhemelli.net/htdocs/Views/2005/Behgar_bush_Drums.htm)

- تیمرمن، کنت (۱۳۸۶): «سازش با ایران اشیاء است»، سایت رادیو زمانه

(http://radiozamaanch.com/news/2008/01/post_3739.html)

- داورپناه، پرویز (۱۳۸۶): «ایران پایدار و مصدق ماندگار است»، ص ۳ (www.ois-iran.Com)

- ساروخانی، باقر (۱۳۷۲): روش‌های تحقیق در علوم انسانی، جلد اول، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- سنجایی، علیرضا (۱۳۸۴): روش‌شناسی در علم سیاست و روابط بین‌الملل، تهران، نشر قومس.

- الطائی، علی (۱۳۷۸): بحران هویت قومی در ایران، تهران: نشر شادگان.

- غضنفری، کامران (۱۳۸۰): آمریکا و براندازی جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات یکا.

- کریمیان، علیرضا (۱۳۸۱): جنبش دانشجویی در ایران از تأسیس دانشگاه تا پیروزی انقلاب اسلامی، تهران، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰): عصر ارتباطات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ، قدرت هویت، ترجمه چاوشیان، جلد ۲، تهران: انتشارات طرح نو.

- Sandra S. Kim and Michele J. Gelfand, "The influence of ethnic identity on perceptions of organizational recruitment", Journal of Vocational Behavior 63 (2003).

- Kirchler, Erich and Meier-Pesti, Katja, "Attitudes towards the Euro by national identity and relative national status", Journal of Economic Psychology 24 (2003) 293-29.

- M. desai, Christina, "National Identity in a Multicultural Society: Malaysian Children's Literature in English", Springer Science+Business Media, Published online, Inc. 2006.